

BIODIVERZITET SLIVA NIKŠIĆKOG POLJA

- priručnik za prepoznavanje rijetkih biljaka i ptica -

Ova publikacija je izrađena u projektu „Endemnik” uz finansijsku podršku Partnerskog fonda za kritično ugrožene ekosisteme (CEPF). „Partnerski fond za kritično ugrožene ekosisteme (CEPF) zajednička je inicijativa Francuske agencije za razvoj, Conservation International, Evropske unije, Globalnog fonda za zaštitu životne sredine, Vlade Japana i Svjetske banke. Temeljni cilj je osigurati angažovanje civilnog društva u očuvanju biološke raznolikosti. Program malih grantova na Balkanu dodatno je podržan od strane MAVA fondacije.”

Autori:
Nada Bubanja
Milica Stanišić – Vujačić
Bojan Zeković

Tehnički urednici:
Nada Bubanja
Milica Stanišić – Vujačić

Grafička priprema i dizajn:
Ras Press

Izdavač:
NVO „Župa u srcu“

Za izdavača:
Direktor NVO „Župa u srcu“, Jovo Radulović

Štampa: Ras Press

Tiraž: 150 komada

Nada Bubanja
Milica Stanišić – Vujačić
Bojan Zeković

BIODIVERZITET SLIVA NIKŠIĆKOG POLJA

- priručnik za prepoznavanje rijetkih biljaka i ptica -

Nikšić, 2021.

SADRŽAJ

BIODIVERZITET SLIVA NIKŠIĆKOG POLJA

- priručnik za prepoznavanje rijetkih biljaka i ptica -

O PROJEKTU

6

UVOD

8

FLORA SLIVA NIKŠIĆKOG POLJA

9

PTICE SLIVA NIKŠIĆKOG POLJA

25

LITERATURA

35

Organizacija „Župa u srcu“ je projektom „Biljna raznolikost u močvarnim i vodenim staništima nikšićkog sliva (Budoška bara - akumulacija Vrtac, rijeka Zeta, rijeka Gračanica), Crna Gora. - ENDEMNIK“ doprinijela poznavanju biodiverziteta kraških polja sa posebnim akcentom na njegova vlažna i vodena staništa u opštini Nikšić. Projekat je finansirao „Partnerski fond za kritično ugrožene ekosisteme (CEPF). Partnerski fond za kritično ugrožene ekosisteme (CEPF) zajednička je inicijativa Francuske agencije za razvoj, Conservation International, Evropske unije, Globalnog fonda za zaštitu životne sredine, Vlade Japana i Svjetske banke. Temeljni cilj je osigurati angažovanje civilnog društva u očuvanju biološke raznolikosti. Program malih grantova na Balkanu dodatno je podržan od strane MAVA fondacije. Cilj projekta „ENDEMNIK“ je stvaranje baze podataka biljaka vodenih i vlažnih staništa Nikšićkog polja, procjena njihove ugroženosti, kao i unapređenje znanja o endemičnim, zaštićenim, rijetkim i ugroženim biljnim vrstama u ovom sливу. Projekat je trajao 18 mjeseci i bio je usmjeren na inventarizaciju flore vlažnih i vodenih staništa sliva Nikšićkog polja i određivanje potencijalnih NATURA 2000 habitata.

Foto: NVO „Župa u srcu“

Budoške bare (Akumulacija Vrtac)

Foto: NVO „Župa u srcu“

Rijeka Gračanica i Liverovićko jezero

Uvod

Ovaj priručnik ima za cilj da promoviše rijetke biljne vrste, kao i neke rijetke vrste ptica u kraškim poljima u koje spada i Nikšićko polje, koje je jedno od njihovih najznačajnijih staništa u Crnoj Gori. Kraška polja predstavljaju karakteristične oblike reljefa Dinarske kraške oblasti. To su uske i vrlo dugačke, slijepo doline, koje su se duboko usjekle u masive Dinarskih planina. Predstavljaju najveće kraške oblike reljefa čije je dno zaravnjeno (Bonacci 2013; Mihevc & Prelovšek 2010).

Kraška područja sadrže raznovrsne i veoma vrijedne, ali i ugrožene prirodne resurse, kao što su voda, zemljište i vegetacija. Oni pružaju veliku raznolikost staništa za mnoge vrste, kako na površini tako i u podzemlju, uključujući mnoge rijetke i endemične vrste (Vicenzi et al. 2014).

Visoki nivo biološke raznolikosti je posljedica smjenjivanja različitih tipova staništa, od suvih livada i kamenjara do močvarnih područja stvorenih kombinacijom povremenih poplava i ispaše. Današnji kraški pejzaži su rezultat hiljadugodišnjeg međudjelovanja prirodnog ambijenta i ljudskih aktivnosti (Ferger et al. 2017).

Nikšićko polje predstavlja najveće kraško polje Crne Gore, koje se nalazi u njenom zapadnom dijelu, na teritoriji opštine Nikšić. Zahvaljujući svom obliku i položaju, ovo polje je najbogatije vodom u oblasti Dinarida, sa rijekom Zetom kao glavnim izvorom vode, ali i rijekama Gračanicom i Moštanicom koje daju značajan doprinos i povremeno plave polje. Pored ove tri rijeke i velikog broja potoka, izvora, estavela, u ovoj oblasti se nalaze i dvije velike vodene akumulacije - Krupac i Slano jezero, kao i periodična akumulacija Vrtac, koja je u toplijem periodu godine predstavljena plavnim livadama. Vlažna i vodena staništa u slivu Nikšićkog polja predstavljaju floristički veoma važna područja. Iako u pogledu brojnosti biljnih vrsta ne možemo govoriti o velikom bogastvu, specifičnost ovog područja ogleda se u prisustvu endemičnih vrsta koje su vezane isključivo za periodično plavljenja kraška polja: dalmatinsko zvonce (*Edraianthus dalmaticus*), livadski procjepak (*Scilla litardierei*) i Peterova preskočica (*Succisella petteri*). Poseban floristički značaj ovom polju daju livadski procjepak (*Scilla litardierei*) i močvarna gladiola (*Gladiolus palustris*) vrste sa međunarodnim statusom zaštite (Annex II i IV Habitat directive) i nacionalno zaštićene vrste. Livadski procjepak je vrsta sa NT (near threatened) globalnom kategorijom ugroženosti (IUCN Red list), dok se močvarna gladiola nalazi na spisku Bernske konvencije (Anex I).

Plavne livade su značajno stanište za ptice, a među najugroženijim tipom staništa su kako u svijetu, tako i kod nas. Zahvaljujući navedenim tipovima staništa, ali i zbog prisustva mezofilnih livada, pojedinačnog drveća i žbunja, koje ptice koriste prilikom gniježđenja, Nikšićko polje je predloženo kao SPA stanište (Special Protection Areas) u studiji „Conserving wild birds in Montenegro - First inventory of potential Special Protection Areas“, a time i kao dio Natura 2000 staništa, što govori o njegovoj važnosti za ptice. Takođe, ovome doprinosi i činjenica da se ovo polje nalazi na čuvenom Jadranskom koridoru za migraciju ptica (Adriatic Flyway) i predstavlja značajno odmaralište i hranilište na iscrpnim migracijama, posebno tokom proljeća. Kada se govorи o vrstama koje se mogu sresti na Nikšićkom polju, važno je pomenuti dvije vrste gnjezdarica koje se nalaze na Aneksu I Ptičije direktive, a to su pirogava grmuša (*Sylvia nisoria*) kojoj je Nikšićko polje druga najvažnija lokacija u Crnoj Gori, i sivi svračak (*Lanius minor*) kojem je ovo najvažnija gnijezdeća lokacija. Za poljsku trepteljku (*Anthus campestris*) je ovo polje od velikog značaja, a pored nje se može se vidjeti jako veliki broj jedinki rusog svračka (*Lanius collurio*), slavuha (*Luscinia megarhynchos*) i pupavca (*Upupa epops*). Za glavoča (*Aythya ferina*) Nikšićko polje je drugo najvažnije mjesto u Crnoj Gori, gdje godišnje zimuje i do 9,000 jedinki! Ovo je takođe najvažnija lokacija za odmor ždralova (*Grus grus*) u Crnoj Gori, gdje se bilježe stotine jedinki. Za malog kormorana (*Microcarbo pygmaeus*), ovo je četvrta najvažnija lokacija u Crnoj Gori, posmatrano sa aspekta zimovanja. Vivku (*Vanellus vanellus*) je ovo treća najvažnija lokacija u zemlji, posle Skadarskog jezera i Ulcinjske solane, gdje se dnevno bilježe stotine ptica u periodu migracije, a poznati su slučajevi gdje je bilježeno preko 1,000 jedinika ove vrste (1,351 ind. – 03.03.2018.), a bilježen je i na plavnim livadama. Sprudnik ubojica (*Calidrix pugnax*) je vrsta šljukarice kojoj je Nikšićko polje druga najvažnija lokacija za odmor na migraciji, a na plavnim livadama se bilježe stotine jedinki.

Flora sliva Nikšićkog polja

***Scilla litardierei* Breistr. - LIVADSKI PROCJEPAK**

Višegodišnja biljka sa okruglastom lukovicom iz koje se razvija tri do šest linearnih listova. Stabljika doseže visinu do 30 cm. Na vrhu stabljike je piramidalna grozdasta cvast boje lavande sastavljena od 20-40 cvjetova. Cvjeta u maju i junu. Ovaj balkanski endem naseljava plavne livade kraških polja, a može se naći i na livadama do 1000 m. n. v. Zbog dekorativnog izgleda i cvjetova ljubičastoplave boje ima primjenu u hortikulturi, pa se često može naći u baštama. U slivu Nikšićkog polja gустe populacije livadskog procjepka zabilježene su na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac) i Brezovika, dok je na prostoru Morakovskih bara (Zabran kralja Nikole) u Župi Nikšićkoj konstatovana malobrojna populacija od svega nekoliko jedinki.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Near Threatened (NT)

Stepen zaštite: Nacionalno zaštićena vrsta

Habitat Direktiva - Annex II i IV

Succisella petteri (J. Kerner & Murb.) G. Beck - PETEROVA PRESKOČICA

Višegodišnja biljka uspravne stabljike, visine 20-40 cm, sa poleglim ili kosim rizomom. Donji listovi su linearo lancetasti, sužavaju se u peteljku i dugi su do 10 cm, dok su prizemni listovi obrnuto jajasti i mnogo manji. Na vrhu stabljike je poluloptasta i loptasta cvast bijele do blagoljubičaste boje. Cvjeta u avgustu i septembru. Ovaj balkanski endem zajedno sa livadskim procjepkom (*Scilla litardierei*) i dalmatinskim zvončićem (*Edraianthus dalmaticus*) gradi vegetaciju periodično plavljenih kraških polja. U slivu Nikšićkog polja Peterova preskočica zabilježena je na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac).

Stepen zaštite: Nacionalno zaštićena vrsta

Edraianthus dalmaticus (A DC.) A. DC – DALMATINSKO ZVONCE

Višegodišnja zeljasta niska biljka (6-20 cm) sa poleglim stabljikama i lancetastim listovima koji oboom imaju bjeličaste trepavičaste dlake. Na vrhu stabljkike četiri do šest cvjetova plavoljubičaste boje formiraju glavicu. Cvjeta od maja do jula. Endem balkana dalmatinsko zvonce naseljava specifična staništa, koja su većim dijelom godine (novembar–maj) pod vodom. U Crnoj Gori još uvijek nije našla mjesto na listi zaštićenih biljnih vrsta, kao i IUCN crvenoj listi, iako svojim uskim arealom rasprostranjenosti (Budoške bare – akumulacija Vrtac) to svakako zaslužuje.

Spirodea polyrrhiza (L.) Schleid. - BRADATA SOČIVICA

Mala, plivajuća vodena biljka sa pet do deset korijena koji slobodno vise u vodi. Zahvaljujući ovim korijenima dobila je i narodno ime. Njeni listovi su zeleni, okruglasti, glatki, pljosnati i veoma sitni (10 mm). Cvjeta od juna do avgusta. Bradata sočivica se ubraja u najmanje biljake na svijetu. Pokazala se kao dobar bioremedijator, ali i kao dobar izvor hrane mnogim sitnim vodenim insektima, vodenim kornjačama, ribama, vodenim pticama. U slivu Nikšićkog polja njene guste populacije koje prave „vodeni tepih“ zabilježene su u vodenim basenima Budoških bara (akumulacija Vrtac).

Utricularia vulgaris L. – MJEHURAČA

Višegodišnja vodena insektivorna biljka, dugačkog stabla (5-100cm) i bez korijena. Listovi su joj u potpunosti potopljeni u vodi, končasti i na sebi nose 8-200 mjehura. Mjehurići ispunjeni vodom služe kao klopka za sitne vodene životinje. Poklopac mjehurića se podiže prilikom kontakta sa plijenom koji zajedno sa vodom ulijeće u mjehur ispunjen vakuumom, nakon čega se poklopac zatvara. Pljen neko vrijeme ostaje živ nakon čega ugine i bude probavljen. Mjehurača iznad vode ima cvast od 4-15 zlatnožutih cvjetova. Cvjeta od maja do avgusta. Osim slatke vode mjehuraču možemo naći i u bočatnoj (zaslanjenoj) vodi. U sливу Nikšićkog polja zastupljena je u manjim vodenim basenima na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac).

Stepen zaštite: Nacionalno zaštićena vrsta

Butomus umbellatus L. - SRČAK, VODOLJUB

Višegodišnja visoka (do 150 cm) močvarna i vodena zeljasta biljka debelog rizoma. Listovi su izduženi i dugački gotovo isto koliko i sama biljka. Na vrhu stabljike je štitasta cvast sa bijedoružičastim cvjetovima. Cvjeta od jula do avgusta. Najčešće raste obodom bara, jezera, potoka i rijeka, kao i na močvarnim livadama. Zbog svog dekorativnog izgleda ima primjenu u hortikulturi, pa se često može naći u baštenskim jezercima. U slivu Nikšićkog polja srčak možemo naći u Budoškim barama i duž gornjeg toka rijeke Zete.

***Salix alba* L. - BIJELA VRBA**

Listopadno drvo visine do 30 m sa širokom krošnjom. Stablo prečnika jedan do dva metra. Kora je svijetlo do tamno siva. Listovi na povijenim granama su naizmjenični, lancetasti, na licu tamno zeleni, a na naličju sa bjeličastim dlakama srebrnastog odsjaja. Cvjetovi su sitni i skupljeni u dugačke rese. Cvjeta u martu i aprilu. Raste duž oboda potoka, rijeka i jezera. Kora bijele vrbe ima primjenu u narodnoj medicini dok se njeno drvo tradicionalno upotrebljava u proizvodnji namještaja. U slivu Nikšićkog polja gusti vrbaci kao i pojedinačna stabla bijele vrbe zastupljeni su u Budoškim barama, duž gornjeg toka rijeke Zete i duž toka rijeke Gračanice.

Anacamptis laxiflora (Lam.) R. M. Bateman, Pridgeon & M. W. Chase - KAĆUNAK VELIKI

Višegodišnja zeljasta biljka sa dvije jajaste krtole i nekoliko končastih korijenova. Stabljika izrazito ljubičaste boje dostiže visinu do 60 cm i skroz je pokrivena listovima. Listovi su lancetasti i pri vrhu ušiljeni, na naličju plavozeleni, na licu tamnozeleni i sjajni. Na vrhu stabljike je klasolika cvast sa mnogo prorijeđenih ljubičastocrvenih cvjetova, ispupčene usne koja je po sredini bjeličasta sa pjegama. Cvjeta od aprila do jula. Ova močvarna orhideja raste na vlažnim livadama i obodom bara. Krtole ovog kaćuna su jestive, koriste se za pravljenje salepa. U slivu Nikšićkog polja često se sreće na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac) i Brezoviku. Osim ove orhideje u slivu Nikšićkog polja često se sreću i druge: obični kaćun (*Anacamptis morio*), smrdljivi kaćun (*Anacamptis coriophora*), plaštak (*Anacamptis pyramidalis*), barska kalužđarka (*Epipactis palustris*) i dr.

Stepen zaštite: Nacionalno zaštićena vrsta

Gladiolus palustris Gaudin – MOČVARNA GLADIOLA

Višegodišnja biljka sa jajstom lukovicom koja na sebi ima omotač od zadebljalih mrežasto isprepletanih vlakana. Listovi su uspravni, linearni, zašiljeni. Cvast je sastavljena iz dva do šest rozih cvjetova sa bijelim prugama koji su raspoređeni duž jedne strane na vrhu stabljike. Cvjeta od maja do jula. Močvarna orhideja raste na močvarnim livadama, šumama i šibljicima od nizije pa do 1000 m. n. v.. Njeni cvjetovi svojom intezivnom bojom privlače mnogobrojne leptire i druge insekte. Zanimljiva je činjenica da su cvjetovi gladiole jestivi - njihov ukus po malo podsjeća na ukus zelene salate, dok su njihove lukovice izuzetno otrovne. Zbog dekorativnog izgleda i cvjetova purpurne boje ima primjenu u hortikulturi, pa se često može naći u baštama. U slivu Nikšićkog polja često se sreće na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac).

Stepen zaštite: Nacionalno zaštićena vrsta

Habitat Direktiva - Annex II i IV

BERN - Anex I

Schoenoplectus lacustris (L.) Palla - VEŽLJKA, ZUKVA

Višegodišnja biljka zadebljalog puzećeg rizoma. Stabljika je okruglasta, sa vazdušastim kanalima, zelena i doseže visinu do 3 m. Cvast je metličastog oblika i boje rđe. Cvjeta od juna do oktobra. Sita raste obodom i u vodi bara, rijeka, jezera i često gradi čiste sastojine. Početkom proljeća biljka je veoma elastična, pa se lako savija i može se koristiti u pletarstvu. U slivu Nikšićkog polja u vidu čistih sastojina često se može sresti na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac) i gornjeg toka rijeke Zete.

Carex acuta L. - ŠILJATA OŠTRICA

Višegodišnja busenasta biljka puzećeg rizoma. Stabljika trouglasta i doseže visinu od 50-100 cm. Listovi su široki, na vrhu ušiljeni i dostižu visinu stablje. Na vrhu stablje je velika viseća zelenobraonkasta cvast sastavljena od muških i ženskih klasića. Cvjeta u maju i junu. Raste obodom bara, rijeka i jezera kao i na močvarnim livadama, može se naći i na 1000 m. n. v. Veoma dobro podnosi stalne promjene nivoa vode. U slivu Nikšićkog polja zabilježena je na području Budoških bara (akumulacija Vrtac), gornjeg toka rijeke Zete i duž gornjeg toka rijeke Gračanice (Zabran kralja Nikole). Osim ove oštice u slivu Nikšićkog polja javljaju se i mnoge druge: *Carex distans*, *Carex elongata*, *Carex filiformis*, *Carex hirta*, *Carex lasiocarpa*, *Carex otrubae*, *Carex paniculata*, *Carex praecox* i dr.

Gentiana pneumonanthe L. - MOČVARNA GENCIANA

Višegodišnja biljka kratkog debelog rizoma. Stabljika trouglasta, glatka i gusto prekrivena listovima. Listovi su naspramni i linearni. Cvjetovi su upadljivo lijepe ljubičastoplave boje i smješteni su pojedinačno ili po 2-10 skupljeni u pazuzu gornjih listova ili na vrhu stabljike. Cvjeta od jula do oktobra. Močvarna gencijana raste na tresavama, pješčanim i glinovitim zemljištima u nizijama i planinskim vrhovima. Do sada je na prostoru Crne Gore zabilježena samo na tri lokaliteta od kojih je jedan Morakovske bare (Zabran kralja Nikole) u Župi Nikšićkoj, smatra se rijetkom biljkom, ali još uvijek nije našla mjesto na listi zaštićenih biljnih vrsta, kao i IUCN crvenoj listi, iako je mali areal rasprostranjenja preporučuje.

Lactuca pancicii (Vis.) N.Kilian & Greuter - PANČIĆEVA MLJEĆ

Višegodišnja zeljasta biljka bogata mlječnim sokom. Uspravne, okruglaste, šuplje i glatke stabljike. Listovi su naizmjenični, na naličju sivkastozeleni, lirasto-perasto dijeljeni, nazubljenog oboda i na vrhu šiljati. Plavičaste grozdaste cvasti se nalaze na vrhu stabljike. Cvjeta u junu. Ovaj balkanski endem raste uz gorske i planinske rijeke i potoke. U slivu Nikšićkog polja zabilježena je uz gornji tok rijeke Gračanice (Morakovske bare - Zabran kralja Nikole).

Lysimachia vulgaris L. – TRAVA OD METILJA

Višegodišnja biljka zadebljalog rizoma i razgranate stabljike visine do 120 cm. Listovi su na kratkim drškama, lancetasti i prošarani crnim ili narandžastim žlijezdama. Na vrhu stabljike su cvjetovi žute boje skupljeni u metličastu cvast. Cvjeta od jula do avgusta. Trava od metilja raste na močvarnim livadama i tresavama, obodom kanala, potoka. Veoma brzo se širi i zauzima velike površine, pa u mnogim zemljama ima status invazivne vrste. U sливу Nikšićkog polja забиљежена је на простору Будошког бара (акумулација Вртас), уз горњи тек ријеке Зете и у Мораковским барама (Забран краља Николе).

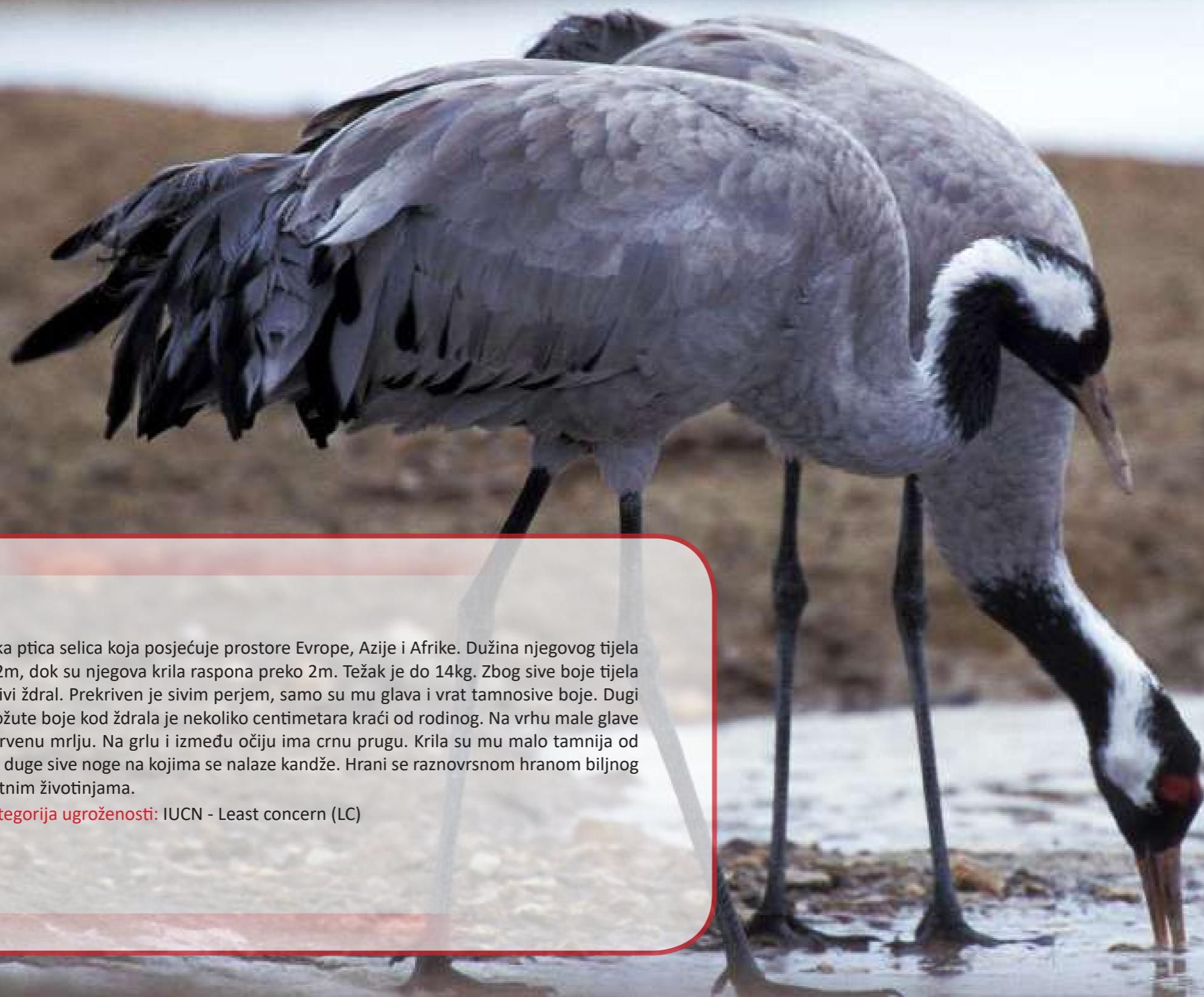
Sanguisorba officinalis L. – JARČIJA TRAVA

Višegodišnja biljka jakog rizoma, uspravne stabljike koja je pri vrhu račvasto granata i doseže visinu od 20-100 cm. Listovi perasti sa 7-15 jajstih obodom nazubljenih listića koji su na licu tamnozeleni, a na naličju sivkasto sjajni. Na vrhu stabljike je nekoliko tamnocrvenih jajastih cvjetnih glavica sa 5-10 cvjetova. Cvjeta od jula do oktobra. Jarčija trava raste na vlažnim livadama i do 1000 m.n.v. Osim svoje dekorativne vrijednosti i primjene u hortikulturi ima primjenu u kulinarstvu (mladi listovi se koriste kao salata i začin u raznim čorbama). U slivu Nikšićkog polja zabilježena je na prostoru Budoških bara (akumulacija Vrtac) i u Morakovskim barama (Zabran kralja Nikole).

Ptice sliva Nikšićkog polja

Grus grus Linnaeus, 1758 - ŽDRAL

Ždral je velika ptica selica koja posjećuje prostore Evrope, Azije i Afrike. Dužina njegovog tijela iznosi do 1,2m, dok su njegova krila raspona preko 2m. Težak je do 14kg. Zbog sive boje tijela naziva se i sivi ždral. Prekriven je sivim perjem, samo su mu glava i vrat tamnosive boje. Dugi kljun svijetložute boje kod ždrala je nekoliko centimetara kraći od rodinog. Na vrhu male glave ima veliku crvenu mrlju. Na grlu i između očiju ima crnu prugu. Krila su mu malo tamnija od rodinih. Ima duge sive noge na kojima se nalaze kandže. Hrani se raznovrsnom hranom biljnog porijekla i sitnim životinjama.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Sylvia nisoria Bechstein, 1795 - PIRGAVA GRMUŠA

Pirgava grmuša je migratorna vrste koja se gnijezdi širom umjerene zone regionalne centralne i istočne Evrope i zapadne i centralne Azije. Zimu provodi u istočnim djelovima podsaharske Afrike. Naseljava staništa sa gustim žbunjem (glog, trnjina i dr) na livadama, zarašlim voćnjacima, šumskim čistinama, stepskim fragmentima i sl. Gnijezda gradi u niskom žbunu. Hrani se pretežno insektima, paucima i drugim manjim beskičmenjacima i bobicama biljaka u periodu jesenje seobe. U Crnoj Gori je u vrijeme migracija prisutna na Ulcinjskoj solani, dolini rijeke Zete i Nikšićkom polju koje je veoma važno za njeno gnijezđenje.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Lanius minor Gmelin, 1788 - SIVI SVRAČAK

Sivi svračak je rasprostranjen u južnoj i jugoistočnoj Evropi, Maloj Aziji, na Bliskom istoku i djelovima centralne i zapadne Azije. Selica je, tako da zimu provodi u podsaharskoj Africi. Staništa su mu livade, pašnjaci, stepi, ili mozaična poljoprivredna područja.

Sivi svračak je vrsta svračka koja je jedna od najređih od svoje vrste. Odrasla jedinka je duga 19-21 cm, s rasponom krila do 34 cm. Sivi svračak je sivog perja, ružičastih prsa i bijelih mrlja na krilima. Ima kratke crne noge s crnim stopalima i tanki crni kljun.

Sivi svračak se hrani krupnim insektima (skakavci, tvrdokrilci, vilini konjici), malo manje drugim sitnim životinjama (sitni sisari).

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Upupa epops Linnaeus, 1758 - PUPAVAC

Pupavac je široko rasprostranjen u Evropi, Aziji, sjevernoj Africi, subsaharskoj Africi i na Madagaskaru.

Pupavac je najpoznatiji po svojoj karakterističnoj ukrasnoj kruni koju nose oba pola. Smeđe-narandžasto je obojen sa crno-bijelim prugama po leđima i repu. Pupavac je dugačak 25-32 cm, sa rasponom krila od 44 do 48 cm. Smeđe-narandžaste je boje, dok su mu krila i rep crno-bijelo isprugani. Pupavac može da živi u područjima koja ispunjavaju dva glavna uslova: golo zemljište ili sa slabom vegetacijom i vertikalne površine sa šupljinama (kao što su drveće, stijene ili čak zidovi, kućice za ptice, plastovi sijena i napuštene jazbine) u kojima se gnijezdi. Ishrana im se sastoji od insekata, ali hvataju i sitne gmizavce i žabe, kao i sjeme i plodove. Samostalno tragaju za hranom po tlu. Ponekad love u letu u potjeri za rojevima insekata kada ih njihova snažna krila čine brzim i okretnim.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Foto: Nada Bubanja

Mokra njiva

Aythya ferina Linneus, 1758 - GLAVOČ

Glavoč je srednje velika patka. Naučno ime potiče od grčke aithuia, neidentifikovane morske ptice koju spominju autori uključujući Hesihija i Aristotela, i od latinskog ferina, što znači "divljač", od ferus, "divlja".

Njegovo stanište za razmnožavanje čine močvare i jezera sa dubinom vode od metra ili više. Glavoč se razmnožava u većem dijelu umjerene i sjeverne Evrope te širom Palearktika. Selice su i zimaju na jugu i zapadu Evrope. To su društvene ptice koje zimi formiraju velika jata.

Ove se ptice hrane uglavnom ronjenjem. Jedu vodene biljke s nekim mekušcima, vodene insekte i male ribe. Često se hrane noću.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Vulnerable (VU)

Lanius collurio Linnaeus, 1758 - RUSI SVRAČAK

Rusi svračak nastanjuje veći dio Evrope osim Velike Britanije, dijela Iberijskog i Skandinavskog poluostrva, kao i Malu Aziju i zapadnu Aziju. Zimu provodi u podsaharskoj Africi. Naseljava otvorena staništa (livade, pašnjaci i dr) sa živicama, žbunjem i grmljem, a redovan je i u mozaičnim poljoprivrednim područjima. Gnijezda gradi na žbunovima. Ishrana se uglavnom sastoji od krupnih insekata, rjeđe guštera, sitnih sisara i ptica. Evropska populacija blago opada usled intenziviranja poljoprivrede i nestanka staništa.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Microcarbo pygmaeus Pallas, 1773 - MALI KORMORAN

Mali kormoran se gnijezdi u jugoistočnoj Evropi, istočno od Italije i jugozapadnoj Aziji, (Kazahstan, Tadžikistan, Turkmenistan i Uzbekistan). Djelimično je selica, pa je rijedak doseljenik i u zapadnu Evropu. Van sezone parenja, može se naći i u južnom dijelu srednje Evrope (Francuska, Nemačka) i u sjevernoj Africi (Tunis). Najveća je rasprostranjenost u Albaniji, Severnoj Makedoniji, Grčkoj, Bugarskoj, Rumuniji, Turskoj, Kipru, Iranu, Iraku, Azerbejdžanu, Izraelu i Siriji.

Mali kormoran je najmanji evropski kormoran, veličine patke, doseže dužinu između 45 i 55cm. Širina krila iznosi između 75 i 90cm. Srazmjerno veličini, ima dug rep, dok su vrat i kljun kratki. Perje je sjajno crno, a u odnosu na ugao gledanja, presijava se na tamnozeleno ili smeđe. Odrasle ptice su, u periodu parenja, crne boje po cijelom tijelu, sa sitnim bijelim čupercima na glavi, vratu i donjem dijelu trupa.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

Luscinia megarhynchos Brehm, C.L., 1831 – MALI SLAVUJ

Mali slavuj je ptica selica koja zimu provodi u Africi, a kod nas dolaze u aprilu. Slavuji pjevaju samo u proljeće, a u julu polako prestaju sa pjesmom, pa u avgustu može da izgleda kao da su već otišli na jug. Gniazdo slavuja se uglavnom nalazi na samom tlu, a mnogo rjeđe na niskoj vegetaciji. Sastoje se od neuredne gomile lišća i drugog biljnog materijala, a često je skriveno ispod kupina, kopriva i drugih bodljikavih biljaka. Slavujčići se iz jaja izlegu goli i slijepi, ali brzo rastu i dobijaju perje, pa za par nedjelja već mogu da lete.

Slavuji imaju neugledno smeđe perje (od ozdo nešto svjetlijie nego sa gornje strane), pa ih je teško primijetiti u gustišu u kome žive.

Globalna kategorija ugroženosti: IUCN - Least concern (LC)

LITERATURA:

- BONACCI, O. (2013): Ekohidrologija kraških polja. Prva međunarodna radionica o kraškim poljima kao močvarnim staništima od međunarodnog značaja. 30. septembar - 2. oktobar 2013; Livno. Knjiga sažetaka, pp. 9.;
- BUBANJA, N. (2021): Vodene i močvarne biljke. Posebna izdanja Prirodnjačkog muzeja Crne Gore, Knjiga VI. pp. 75. Podgorica;
- Council Directive 92/43/EEC on the Conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, 1992.;
- FERGER, S., SPANGENBERG A., SCHWADERER, G. (2017): Kraška polja Dinarida i EuroNatur – razmišljanja o prošlosti, dojmovi o sadašnjosti i vizije za budućnost. Druga međunarodna radionica o kraškim poljima kao močvarnim staništima od međunarodnog značaja. 16-18 oktobar 2017; Tomislavgrad. Knjiga sažetaka, pp. 15-16.;
- JOSIFOVIĆ, M. (ed) (1970 - 1977): Flora Srbije I – X. Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd.;
- MIHEVC, A., PRELOVŠEK, M. (2010): Geographical Position and General Overview. In: Andrej Mihevc, Mitja Prelovšek, Nadja Zupan Hajna (Eds.): Introduction to the dinaric karst. Karst Research Institute at ZRC SAZU, Postojna, pp. 1-71.;
- VINCENZI, V., FURIN, S., FAZZINI, M., ZAGORŠEK, T., JUGOVIC, J. (2014): The importance of hydrogeological, geological and climatic features in the karst landscape for the protection of water resources and biodiversity. Karst ponds:biodiversity and threats. In: Buzan, E. V., Pallavicini, A (ed.): Biodiversity and Conservation of karst ecosystems. Padova University Press, Kopar. pp 84-106.;
- Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. Standing Committee. Texts Adopted by the Standing Committee of the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (19 September 1979) : 1982-96. Strasbourg :Council of Europe Publishing, 1997.;
- IUCN Red List of Threatened Plants. Gland, Switzerland: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, 1997. Print;
- RUBINIĆ, B., SACKL, P. & GRAMATIKOV, M. (2019): Conserving of wild birds in Montenegro. The first inventory of potential Special Protection Areas in Montenegro. AAM Consulting. Budapest xiii +328 pp.

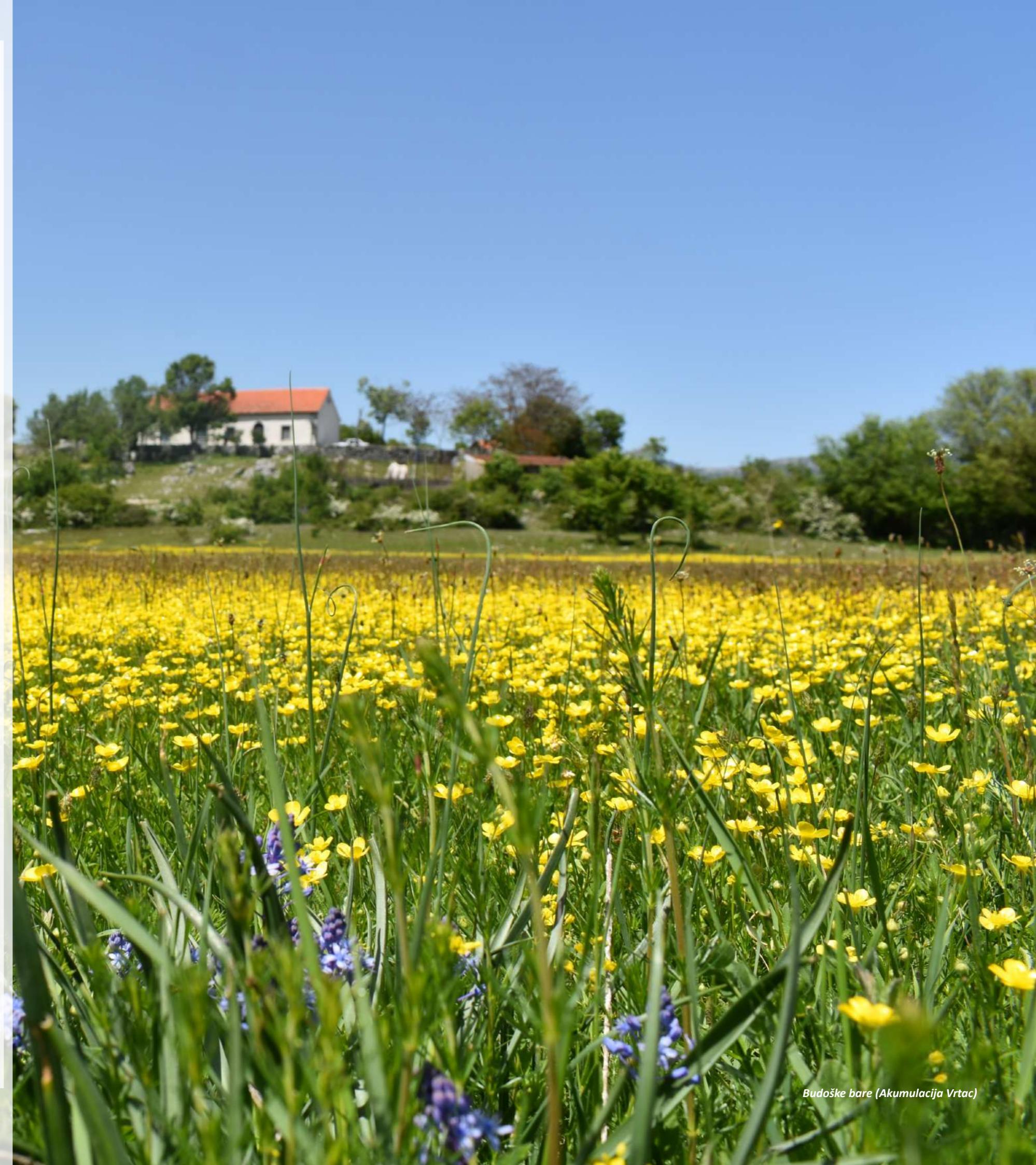

Foto: NVO „Župa u srcu“

Morakovska bara – Zabran kralja Nikole